

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.7.54>

MIĘDZYNARODOWE STANDARDY I PRAKTYKI MONITOROWANIA STANU PRZESTRZEGANIA DISCYPLINA I LEGALNOŚCI W DZIAŁALNOŚCI PATROLOWEJ POLICJA KRAJÓW OBCYCH

Oleksandr Paramonov

laureat Instytutu Badawczego Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0003-1572-0562

oleksandrparamonov@ukr.net

Adnotacja. W artykule autor dokonał analizy międzynarodowych standardów i praktyk monitorowania stanu przestrzegania dyscypliny i legalności w działalności policji patrolowej obcych państw. Autor zauważa wagę wykorzystania doświadczeń międzynarodowych dla zapewnienia monitorowania stanu przestrzegania dyscypliny i legalności w krajach o najbardziej rozwiniętych demokracjach i systemach prawnych społeczeństwa w ogóle, a w szczególności skutecznych jednostkach policji, które w wyniku prób i metody dostosowania odpowiedniego doświadczenia policji do realiów ukraińskiego ustawodawstwa mogą rozwiązać szereg problematycznych problemów o skali krajowej. Autor zauważa, że wiodące doświadczenia Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych Ameryki nie obejmują wyodrębnienia jednostek inspekcyjnych i monitorujących działalność poszczególnych jednostek policji, ale kwestię punktowego rozdrobnienia systemów zapewnienia przestrzegania dyscypliny i legalności w międzyregionalne jednostki terytorialne pozostają otwarte i istotne, co z kolei otwiera nowe horyzonty naukowe i potrzeby analizy efektywności takiego sposobu organizacji działań.

Słowa kluczowe: doświadczenia międzynarodowe, dyscyplina, legalność, policja patrolowa, działalność policji, monitoring, działalność analityczna, praworządność.

INTERNATIONAL STANDARDS AND PRACTICES OF MONITORING THE STATE OF OBSERVANCE OF DISCIPLINE AND LEGALITY IN THE ACTIVITIES OF THE PATROL POLICE OF FOREIGN COUNTRIES

Oleksandr Paramonov

PhD student of the Department of Police Law

National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-1572-0562

oleksandrparamonov@ukr.net

Abstract. In the article, the author analyzes international standards and practices of monitoring the state of observance of discipline and legality in the activities of the patrol police of foreign countries. The author notes the importance of using international experience in monitoring the state of observance of discipline and legality in countries with the most developed democracies and legal systems of society in general and effective police units in particular, which, as a result of attempts and methods of adapting the relevant police experience to the realities of Ukrainian legislation, can solve a number of problematic issues of a national scale. The author notes that the leading experience of Great Britain and the United States of America, although it does not contain the separation of inspections and monitoring units for the activities of each police unit, the issue of point fragmentation of systems for ensuring compliance with discipline and legality in interregional territorial units remains open and relevant, which in turn opens up new scientific horizons and the need to analyze the effectiveness of this way of organizing activities.

Key words: international experience, discipline, legality, patrol police, policing, monitoring, analytical activity, law and order.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ПРАКТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗА СТАНОМ ДОТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ І ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Олександр Парамонов

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-1572-0562

oleksandrparamonov@ukr.net

Анотація. У статті автором проаналізовано міжнародні стандарти та практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції зарубіжних країн. Автором зауважується важливість використання міжнародного досвіду забезпечення моніторингу стану дотримання дисципліни

і законності в країнах із найбільш розвиненими демократіями та правовими системами суспільства загалом і дієвими поліцейськими підрозділами зокрема, що в результаті спроб і способі адаптації відповідного поліцейського досвіду до реалій українського законодавства може вирішити низку проблемних питань національного масштабу. Автором зауважується, що провідний досвід Великобританії та Сполучених Штатів Америки хоч і не містить відокремлення інспекцій і підрозділів моніторингу за діяльністю кожного поліцейського підрозділу, проте питання точкової фрагментації систем забезпечення дотримання дисципліни і законності в міжрегіональних територіальних підрозділах залишається відкритим та актуальним, що в свою чергу відкриває нові наукові горизонти та потреби аналізу ефективності такого способу організації діяльності.

Ключові слова: міжнародний досвід, дисципліна, законність, патрульна поліція, поліцейська діяльність, моніторинг, аналітична діяльність, правопорядок.

Актуальність теми. Головна мета реформування правоохоронного сектору держави полягає у підвищенні ефективності роботи усієї правоохоронної системи. Незважаючи на комплекс вжитих заходів, практика засвідчує, що хоча поліцейська реформа й дала певні позитивні результати, тим не менш необхідним є подальше проведення перетворень. При цьому одним з ключових питань реформування національного поліцейського відомства є визначення критеріїв оцінки ефективності діяльності усіх його структурних підрозділів, в тому числі й патрульної поліції. З цього приводу доцільним стає використання досвіду інших країн, який дасть можливість розширення сукупності наявних уявлень про напрями вдосконалення роботи патрульної поліції, дозволить знаходити найбільш конструктивні рішення (Михайлов, 2021).

Питання використання міжнародного досвіду під час удосконалення функціонування інституцій, що забезпечують дисципліну і законність в органах правопорядку, є одним із найбільш важливих. Від належного функціонування органів правопорядку, насамперед, залежить рівень забезпеченості правами і свободами людини і громадянина в кожній окремій державі, де вони існують. Оскільки Україною було обрано євроінтеграційний шлях, що передбачає оптимізацію та удосконалення функціонування всіх державних інституцій до високих міжнародних стандартів, треба належну увагу надати саме міжнародному досвіду (Кобзар, Ткаченко, 2020). Відповідно, слід зазначити, що досвід не всіх країн може бути використаний як із точки зору логіки та здорового глузду, так і крізь призму триваючої збройної агресії росії проти України та її територіальної цілісності й недоторканості.

Саме зарубіжний досвід, як вірно наголошує Р.С. Мельник, сприяє розширенню наших уявлень про досліджувані правові явища; допомагає подивитися на ту або іншу проблему під іншим кутом зору; співставити власні здобутки зі здобутками зарубіжних колег; не марнувати час на розв'язання проблем, які вже знайшли вирішення на сторінках закордонних видань (Мельник, 2010: 179).

Відповідно, на нашу думку, найбільш логічним і комплексним буде встановлення досвіду Сполучених Штатів Америки та Великобританії, як країн зі сталою демократією та високим індексом функціонування органів охорони й забезпечення правопорядку, що на нашу думку є важливим при формуванні вектору подальшого розвитку системи правоохорони в державі.

З іншого боку сліпе запозичення зарубіжного досвіду, на думку Т.О. Коломоєць, дає недостатній ефект, створює часом законодавчі суперечності, призводить до виникнення прогалів у регулюванні того чи іншого виду правовідносин (Коломоєць Т.О., Лютіков, 2009; Коломоєць, Сінельнік, 2008), саме тому, ми вважаємо зупинитись на дослідженні систем забезпечення дисципліни і законності в поліціях країн зі сталим демократичним рівнем суспільно-правових відносин, що на нашу думку може бути адаптований у діяльності правової системи Українського суспільства та застосований так само ефективно.

Виклад основного матеріалу. Етична підготовка поліцейських в США починається з моменту надходження на службу і носить постійний характер. Серед провідних європейських країн саме у Нідерландах накопичено чималий досвід протидії корупції в підрозділах поліції. Зокрема, в цій країні політика національної чесності в сфері підбору кадрів для поліції передбачає: жорсткий відбір кандидатів на конкурсній основі (особливо на керівні посади); інтенсивну професійну підготовку і виховний вплив з боку керівників поліцейських органів і наставників; встановлення для поліцейських службовців гідного грошового утримання, широких соціальних пільг і привілеїв, в тому числі при отриманні пенсійного забезпечення; створення сприятливих умов для кар'єрного зростання, об'єктивних критеріїв при застосуванні заходів заохочень та стягнень незалежно від статі і національності співробітника поліції (Михайлов, 2021). Відповідно, матеріальне забезпечення та ефективний добір, хоч на нашу думку й виступають якісним критерієм забезпечення дотримання дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції, що власне себе й виправдав, під час запуску роботи патрульної поліції в 2015 році, проте сталість та системність низки проблем пов'язаних із різноманітністю компетенції та широтою кола діяльності та повноважень патрульних також негативно впливають на відповідний інститут та потребують додаткової уваги.

В США, де існує досить складна структура поліцейських підрозділів, служби, що займаються питаннями законності та дисципліни в самій поліції, також відзначаються різноманітністю. Зокрема, у федеральній поліції – ФБР – для внутрішніх розслідувань існує відділ внутрішніх справ та етики. Відділ незалежний від керівництва ФБР, підпорядкований безпосередньо міністру юстиції (ФБР входить до складу Міністерства юстиції США) (Macfarlane, 1976). Характерним для цього підрозділу є те, що передусім на належному рівні забезпечується правовий статус скаржника та його анонімність, що в сучасній Україні все ще потребує удосконалення. Зі свого боку, до уваги беруться листи, телефонні повідомлення, особисті звернення громадян, що містять інформацію про порушення поліцейських. Інноваційним у цьому контексті є також застосування

поняття «етика» щодо органів ФБР, тому як в національному законодавстві України до їх аналогів – підрозділів Національної поліції України відповідного рівня та всього органу загалом воно не застосовується (Кобзар, Ткаченко, 2020). В даному випадку та кризь призму функціонування підрозділів моніторингу та організаційно-аналітичного забезпечення важливим напрямом є робота з особовим складом, виявлення тих проблемних питань, морально-психологічних особливостей членів екіпажів патрульної поліції, що можуть піти на порушення дисципліни і законності, що неминуче призведе до порушення прав і свобод людини і громадянина.

У справі боротьби з корупцією в правоохоронних органах Німеччини велику роль відіграють повідомлення про злочини, в тому числі і з боку співробітників поліцейських відомств. Державний службовець Німеччини зобов'язаний негайно повідомляти про випадки підкупу, що мав місце під час виконання посадових обов'язків. Причому співробітники правоохоронних органів Німеччини також повинні будуть донести до відомості начальства стали їм відомі факти вчинення корупційних злочинів іншими службовцями (Beck, 2007). Релевантно із таким інститутом в Україні функціонує інститут викривачів і забезпечується їх особистий правовий статус і безпеки. Крім цього, в діяльності патрульної поліції, важливим аспектом є застосування технічних засобів відео та фотофіксації під час здійснюваної діяльності, що дозволяє забезпечити як поліцейського так і громадянина від порушення засад дисципліни і законності в діяльності поліції.

Дисциплінарне провадження в поліції США має певні особливості. Службове розслідування призначається начальником дільниці відділу внутрішніх справ. Поліцейський з початку процесу має право на адвоката. Вину порушника повністю доказувати не потрібно, якщо внаслідок дій поліцейського могли настати негативні наслідки – його може бути звільнено зі служби. Можна змусити підозрюваного давати показання, здавати аналізи, давати відповіді на поліграфі (детекторі брехні). Якщо доведена вина у проступкові, то зібрані матеріали доповідаються начальнику дільниці, і той ухвалює рішення, яке доводиться до відома винного (Police Ethics, 1991). У разі незгоди поліцейського з рішенням розпочинається адміністративне розслідування в повному обсязі. Створюється комісія з трьох осіб – капітана, лейтенанта і особи, рівної за званням з поліцейським. У цьому провадженні бере участь прокурор і показання даються під присягою. Комісія ухвалює рішення більшістю голосів по кожному пункту звинувачення, але не повинна знати попереднього рішення по цій справі. Рішення комісії викладається письмово і доповідається начальнику дільниці та повідомляється поліцейському. Керівник погоджується з рішенням чи пом'якшує його, а якщо вимагає більшого покарання – має бути скликано ще одне заслуховування при ньому. В разі встановлення у діях поліцейського складу злочину матеріали передаються прокурору для ухвалення відповідного рішення (Кобзар, Ткаченко, 2020). Відповідно, центральною особою в питанні притягнення до дисциплінарної відповідальності має виступати керівник, як особа, що несе відповідальність не лише за конкретно взятого патрульного поліцейського, а й за працездатність та ефективність функціонування підрозділу поліції.

Викликає інтерес вирішення проблеми забезпечення законності та дисципліни в органах внутрішніх справ Грузії (раніше одне з найбільш корумпованих відомств). Спочатку був прийнятий закон «Про патрульну поліцію» та оновлено штат працівників на 85%. Проте головним є те, що патрульним поліцейським встановили гідний соціальний пакет і відповідну заробітну плату - близько 750 \$ в місяць при середній зарплаті громадян в 200 \$. Всі екзаменаційні поліцейські автомобілі «обладнані» відеокамерами і автоматизованою системою обліку помилок. Якщо грузинський поліцейський порушить ПДР на особистому авто і скаже іншому поліцейському, що він свій то (хто б він не був) буде негайно звільнений. Все це, призвело до довіри населення до поліції на 87,%, що більше, ніж в Америці і Європі. В Бельгії значну увагу приділяють професійній підготовці поліцейських кадрів. Програми професійної підготовки, які здійснюють школи поліції, включають: 1) законодавчі і підзаконні положення; 2) застосування на практиці методів поліції; 3) застосування поліцейських тактичних принципів і правил їх виконання; 4) засвоєння навичок адекватної поведінки та вміння підтримувати спілкування (Банчук, 2013).

Висновок. У статті автором проаналізовано міжнародні стандарти та практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції зарубіжних країн.

Література:

1. Beck C.H. Handbuch der Korruptionsprävention für Wirtschaftsunternehmen und öffentliche Verwaltung. München, 2007. P. 323-324.
2. Macfarlane R.I. Managing for Effective Discipline: Increasing Officer Confidence in Discipline. *The Police Chief*. 1976. № 5. P.78–83.
3. Police Ethics. Building Integrity and Reducing Drug Corruption. *The Police Chief*. 1991. № 1. P. 27–41.
4. Кобзар О.Ф. Ткаченко С.Є. Міжнародний досвід забезпечення дотримання дисципліни і законності в органах правопорядку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 24-29.
5. Коломоєць Т.О., Лютіков П.С. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: організаційно-правовий аспект: монографія. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2009. 216 с.
6. Коломоєць Т.О., Сінельнік Р.В. Захисник у провадженні у справах про адміністративні правопорушення: монографія. К.: Істина, 2008. 184 с.
7. Мельник Р.С. Система адміністративного права України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Х., 2010. 415 с.

8. Михайлов В.О. Забезпечення законності та дисципліни в діяльності патрульної поліції: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з права. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2021. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/df020/d.pdf>
9. Про організацію інтегрованої поліцейської служби, структурованої на два рівні : Закон Королівства Бельгії від 7 грудня 1998 року : Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О.А. Банчука. К. : Москаленко О. М., 2013. 588 с.

References:

1. Beck, C.H. (2007). Handbuch der Korruptionsprävention für Wirtschaftsunternehmen und öffentliche Verwaltung. München, pp. 323-324. [in German].
2. Macfarlane, R.I. (1976). Managing for Effective Discipline: Increasing Officer Confidence in Discipline. *The Police Chief*. № 5. pp.78–83. [in English].
3. Police Ethics. Building Integrity and Reducing Drug Corruption. *The Police Chief*. 1991. № 1. P. 27–41. [in English].
4. Kobzar, O.F. Tkachenko, S.Ie. (2020). Mizhnarodnyi dosvid zabezpechennia dotrymannia dystsypliny i zakonnosti v orhanakh pravoporiadku [Tkachenko International experience in ensuring compliance with discipline and legality in law enforcement agencies]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 4. S. 24-29. [in Ukrainian].
5. Kolomoiets, T.O., Liutikov, P.S. (2009). Derzhavnyi kontrol u haluzi chornoj metalurhii v Ukraini: orhanizatsiino-pravovyi aspekt [State control in the field of ferrous metallurgy in Ukraine: organizational and legal aspect]: monohrafiia. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet, 216 p. [in Ukrainian].
6. Kolomoiets, T.O., Sinielnik, R.V. (2008). Zakhysnyk u provadzhenni u spravakh pro administratyvni pravoporushennia [Defender in proceedings in cases of administrative offenses]: monohrafiia. K.: Istyna, 184 p. [in Ukrainian].
7. Melnyk, R.S. (2010). Systema administratyvnoho prava Ukrainy [The system of administrative law of Ukraine]: dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.07. Kh., 415 p. [in Ukrainian].
8. Mykhailov, V.O. (2021). Zabezpechennia zakonnosti ta dystsypliny v diialnosti patrolnoi politsii [Ensuring legality and discipline in the activities of the patrol police]: dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filosofii z prava. Dnipro: Dnipropetrovskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/df020/d.pdf> [in Ukrainian].
9. Banchuka, O.A. (red.). (2013). Pro orhanizatsiiu intehrovanoi politseiskoi sluzhby, strukturovanoi na dva rivni [On the organization of an integrated police service, structured on two levels]: Zakon Korolivstva Belhii vid 7 hrudnia 1998 roku : Status politsii: mizhnarodni standarty i zarubizhne zakonodavstvo. K. : Moskalenko O.M., 588 p. [in Ukrainian].